

ПАЙШАНБА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

• ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОЛАДАР ЖАМГАРМАСИ ҲАФТАЛИГИ

• • Баҳоси эркин нархда •

УШБУ СОНДА:**МАМАТҚОДИР НАЗАРОВ:****ЎЗБЕКИСТОНДА ҚАНЧА ОИЛА БОР?**

3-БЕТ

ЖҮРАҚУЛ САТТОРОВ:**ТУПРОҚ — ЖОНЛИ МАВЖУДОТ**

4-БЕТ

МИТХУН ЧАКРАБОРТИ:**ИЧИШНИ ТАШЛАДИМ**

5-БЕТ

С. МАҲКАМОВ, У. ШАРИПОВ ва Х. МИРЗАКАРИМОВ суратлари

КЕЙИНГИ СОНЛАРДА:**НОРМУРОД МУСОМОВ:****ЖАҲОН ЧЕМПИОНАТИДА
БИЗНИНГ ПЯТНИЦКИЙ****БЕРУНИЙ СУЛТОНЗОДА:****УЧИНЧИ ДУНЕ БОЛАЛАРИ**

«Оила ва жамият» 21(144)

ТАНТАНА

Аввал хабар қилганимиздек, 1 июн — Ҳалқаро Болаларни ҳимоя қилиш куни жумхурятимиз бўйлаб катта тантана билан ўтди. Ҳуссан, Тошкент шаҳрида жумхурят болалар жамғармаси ташаббускорлигида тилга олса арзигулик тадбирлар уюстирилди.

Шу куни, пойтактимизнинг «Мехржон» болалар паркида мамлакатимизнинг турли бурчакларидан ташриф бўюрган меҳмонлар иштирокидан байран салими бўйлаб ўтди. Турли хил учрашувлар, концертлар йигилгандарга маънавий завқ бағнислади. Сайдан сўнг, байрам иштирокилари жумхурят қўғирчоқ тартиғига бордилар.

Театр жамоаси меҳмонларимиз бўйлиши болалар уйнтарбияланувчилири, қаровчисини йўқотган болалар ва уларни ўз тарбиясига олган оиласларни турли хил қўғирчоқлар либосида кутуб олишиди. Театр ҳовлисида ёк, учрашувга тантанали руҳ ҳоким бўлди. Болалар «Қўғирчоқ»лар билан ўйнига тушдилар. Жумхурят болалар жамғармаси қошибидаги «Нафиса» фірмаси болалар учун янги модаларни намойиш қилди. «Қадирчоқ» театрга гуруҳининг томошалари барчага манзур бўлди.

Шундан сўнг, болалар жумхурят Қўғирчоқ театрининг тарихи билан танишилар. Янги спектакл премье-

расини кўрдилар. Байрам сўнгига қаровчисиз қолган болаларни қаромигига олиб тарбия қилётган оила бошлиқларига турли ташкилотлар томонидан совагалар топширилди. Этим болаларга бошбек сарло берилди. Шу куни рӯшнолик кўрган барча оиласлар номидан Навоий шаҳридан келган Мунаввар Пардаева сўзга чиқди. [Бу оила ҳозирда 20 нафар болани тарбияломақда]. У ўз сўзида ушбу байранда ҳиммат кўрсатган жумхурят болалар жамғармаси корхоналари асоциацияси ва ХДП Тошкент шаҳар бўйлумига чукур миннатдорчилигини изҳор этди.

И. БЎРИБОЕВ

С. МУСАЕВ сурати

Ҳаммаси ёзувчи Тохир Махмедининг «Альвидо болалик» китобини ўқигандан сўнг бошланди. Ҳар доим қишининг узун кечалари алла маҳалгача болалик ҳақида ўйладиган одат чиқардим. Болалик..., менинг тасаввуримдаги беғубор ва тўлпори ҳаёт гавдаланади. Ҳар бир инсон дунёга келибдик, у яшашга маҳкумидир. У қиёмат ато этган умринг кувончили ва ташвиши онларини бошидан кечириши тайин. Ана шу онларни эслашда бевосита хотирага мурожаат қиласди. Шунда беихтиёр хотиралар ибтидосида баҳтиёр болалигини эслайверади.

Болалик... ким учундир мўъжиза, ким учундир эртакдек кечади. Тезроқ катта бўлишини истардик. Эртакларга ишонардик. Биз «урушуруш» ўйнардик, бироқ дунёда ҳақиқий уруш борлигини билмасдик, ёғоч миљиқчалар билан бир-бираимизни отардик, ўлардик, бироқ ҳақиқий ўлим борлигини билмасдик. Одамлар тугилаверса ер юзига сиғмайди деб

ўйлардик. Биз беғубор ва баҳтиёр болалар эдик. Ҳар қандай шароит билан ҳисоблашмай, хоҳлаган ишимизни қилярдик, ёмон ва яхшининг фаркига бормасдик. Дунёдаги барча одамларни яхши қўйардик. Эртадан-кечгача қишлоқнинг қўмлоп кўчалашибдирида кўмга беланиб туп тепардик, биримиз «Пеле», биримиз «Биродар» эдик. Биз болалар улғайган сайин шароитга қараб иш тутишини ўргатишибди. Фалончидан ўзқироқ юр дейишиди, у ёмон, бу яхши дейишди. «Емонларга» яқинлашмадик. Улғайган сайин биз ҳам одамларни тоифаларга ажратба бошладик. Болалик эса ширин хотира бўйлиб қолаверди.

Ҳаёлларим ичра унсиз йиглётган болалигим, сенинги соғинидим. Болалик қайтиб келмайди, у мангу манзилларга равонча бўлди. Уни қайтариб бўлмайди. Ширинширин оразулар Ватани, соғ кўнгиллар Ватани, мен сенини соғинидим...

Алишер ОБИДОВ
Бухоро

Етти кун

ҚИМИЗХЎРЛАР ДИҚҚАТИГА!

Бойсун туманинаги «Дарбанд» жамоа хўжалигига 25 бosh бий согилиб, бир мавсумда ўн бир тонна қимиз тайёрланадиган бўлди. Ана шу кўпдан кўп хасталикларга шифон асл бўлган қимизнинг 8 тоннаси вилоят сил касалликлари шифохонасига жўнатилади. Қолгани қилингхўрларга.

РЕКОРДЛАР КИТОБИГА

Тошкент шаҳрида жойлашган тұхруқхоналардан бирида ҳомиласини 16 [ўн олти] ой кўтариб юрган аёлнинг кўзи ёриди. Эгизак фарзанд түғилди.

Шифокорлар болалар соғлом ривожланаётганлигини таъкидлашмоқда.

ФАҚАТ, ПИЛЛА БОҚҶАНЛАРГА

Галлаорол туманинаги «Зарбулоқ» ширкат хўжалиги раҳбарлари пилла боқаётган фуқаролар ҳолидан тез-тез хабар олиб туришибди. Яқинда, ана шундай оиласларга хўжалик маъмурини 10 дондан бепул кирсовун тарқатиб чиқди.

ЭВИНИ ТОПДИ

Шўрчи шаҳридаги 2-болалар бөғчаси тарбиячиси Гулнора Абдураҳмонова бөғча болалари учун иккى юздан ортиқ ҳар ҳил ўйинчиликларни бепул ясад берди. Унинг ҳом-ашёси пахта, эски лајта-пutta, майдо-чўйда ёғоч-тахтачаларӣ, барглар, яроқсиз бўйиб қолган пластмасса идишлари ва ҳоказо. Агар Гулнора ясад берган ўйинчиликларни пулга қаёнладиган бўлса, ўн иккى миллион сўмдан ошиб кетаркан.

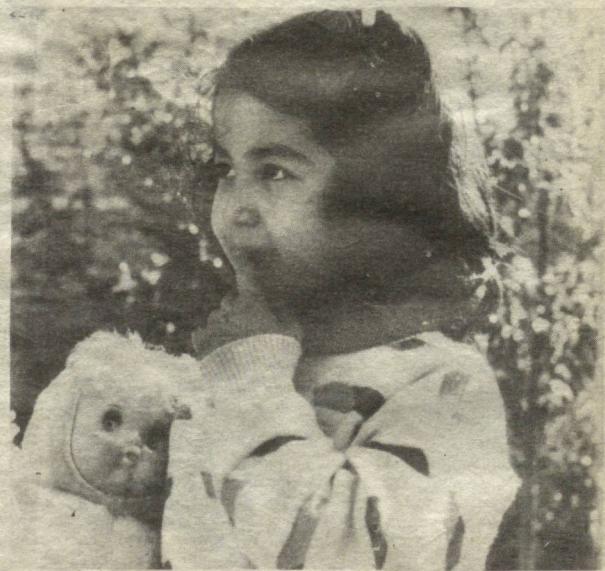
ОТАНИНГ «ТАШВИШИ»И

Олтиариқ туманининг Калаянчи қишлоғидаги Олимовлар ходонидаги ўз ағизаси түғилди. Ҳудонинг берганини қарангки, уччалиси ҳам ўтил экан. Улар соглом, онаси — Замиракон ўзини яхши ҳис қилияти.

Лекин отага бироз мушкүлроқ бўлаётгандек, чамамизда. Иккита катта ўз ағизаси туманинг номи анниқ — Ҳасан-Ҳусан, уччинчиси эса...

АЁЛЛАР БАС КЕЛОЛМАДИ

Избоскан туманинаги 22-мактаб ўқувчиси, ўн бир яшар шашкачи Дурдана Зайнобиддиновна ҳаммани ҳайратда қолди. Бу қизалоқ, Андикон вилоят аёллари ўртасида ўтказилган шашка бўйича мусобақада қатнашиб, биринчи ўринни олди. Дурдана тажрибали мусобақадо опаларининг бирортасидан ҳам енгилмай, 7 имкониятдан 6,5 очко тўплади. Унга Андикон терма командаси сафида мамлакат чемпионатидаги қатнашиш ҳуқуки берилди.

ЎЗБЕКИСТОНДА ҚАНЧА ОИЛА БОР?

Оила мұқаддас даргох. Үнда жамиятда юз берадиган барча ўзгаришлар ўз аксини топади. Шу маңнода, 1994 йилнинг умуммийесда оила йили деб белгиланишида ҳам чукур маңно бор. Мамлакатимизда оиласар сони қанчалиги, аввал қанча бўлганлиги, ёш оиласар қандай салмоқса эга эканлиги, оиласинг ички манзараси, яъни аъзолари сони, болалар сони ва уларнинг даврлар мобайнида ўзгариш бориш жараёнлари доимо чукур ўрганишларни тақозо этади.

Оиласа турлича нуқтаи назардан ёндашиш мүмкун. Бинобарин, иқтисадчилар оиласи иқтисадий муносабатларда иштирок этивни бир категория сифатида қарашса, демографлар нуқтаи назаридан оила — ўзида демографик жараёнларни ўйнуглаштириб, ҳаракатга келтирувчи ўзак вазифасини бажаради. Оддий инсон кўзи билан қаралганда эса, оила унинг ҳаётий озиқланадиган, яшайдиган ва дам оладиган маконидир. Жамият, давлатчилик нуқтаи назаридан қаралганда эса, оила — давлатнинг асоси, таяни, социал ва иқтисадий сийёстини ўзига сингдирувчи бош бўғини сифатида наём бўлади.

Мамлакатимизда оиласар сони, уларнинг ички тузилиши йиллар давомида турлича ўзгариб туради. Бу борадаги ишончли маълумотларни Аҳоли рўйхатидан олиш мумкин. Жумладан, 1989 йилда, Аҳоли рўйхати маълумотларига кўра, Ўзбекистонда 3415375 та оила мавжуд бўлиб, уларнинг 1569894 таси шахар 1845481 таси кишлоқ ахолисига тўғри келган. Кейинги 30 йил ичидаги жами оиласар сони 1730502 тага кўпайди. Шунинг 967761 таси шахар ва 762741 таси кишлоқ оиласаридан иборат. Бунда кўринадики, шахар ахолисига мансуб оиласар кишлоқ оиласарига қараганда бирмунча тезроқ кўпайган.

Ўзбекистонда оиласарнинг 35% дан ортикроини ёш оиласар ташкил этади. Ёш

оиласарнинг салмоғи шаҳар ахолиси таркибида 30% дан, қишлоқ ахолиси таркибида эса 38% дан ортикроиди. Ёш оиласар деғанди, эр ва хотининг ёши мос равища 30 ва 26 дан ошмаган, 5 йилгача никоҳда бўлган, болалик ёки боласиз оиласар тушунлади. Шу ўринда ёш оиласар сони ошиб бораётганинги таъкидлаб ўтиш жоиз. Жумладан, 1980 йилда Республикада 173,6 минг никоҳ қайд этилган бўлса, 1992 йили бу кўрсаткич 235,9 мингни ташкил этган. Уларнинг асосини ёшлар ташкил қиласди. Бундан кўринадики, кейинги 10 йиллар мобайнида ҳар йили ўртача 5 минг атрофиди ёш оиласар увудкудаги келиб турган.

Ёш оиласарнинг сони вилоятлар бўйлаб турлича кўпайиб борди. Оиласарнинг сони муттасил ўсиб боришида айниқса, Қашқадарё, Жиззак, Хоразм ва Наманган вилоятлари алоҳида ўрин тулади.

Ўзбекистоннинг тарихи, иқтисадий, ижтимоий ривожланиши билан аҳолининг такрор тикланиб турни жараёнлари, жумладан туғилиш ва ўлимнинг тадрижий ўзгаришлари, аҳолининг хулқ-автори хусусиятлари, оила-қишлоқ муносабатлари ва миллий аъналар оиласарнинг ички тузилишига таъсир кўрсатади. 1989 йилда, Аҳоли рўйхатидан маълумотларига кўра мамлакатда, аъзолар сони 4 кишидан иборат бўлган оиласар кўплигини (16,7%) ташкил этган. Бу жараён шаҳар ахолисида ҳам кузатилиб, 21,2% га тенг бўлган. Аммо, қишлоқ оиласар таркибида аъзоларни 6 кишидан иборат бўлган оиласар сони кўп ва уларнинг салмоғи 15,7% дан иборатидир. Республикада оиласарнинг ўртача катталиги 1959 йили 4,6 кишидан 1989 йилга келиб, 5,5 кишига ортган.

Бугунги кунда оиласар, айниқса ёш оиласар олдида бир қатор вазифалар кўндаланг турибди. Улар жамият тараққиётида ишти-

рок этибигина қолмайди, фақат ўзигагина хос бўлган вазифаларни ҳам бажаради. Бинобарин, оиласарнинг энг асосий вазифаси авлод яратишадир. Буни аҳоли ўртасида олиб борилган социал-демографик тадқиқот натижалари ҳам тасдиқлайди. Аҳолининг кўпчилик қисми сола куришининг асосий вазифаларидан бирни фарзанд кўришлик эканлигини билдирган. Ҳозирги вақтда, мамлакатимизда туғилаётган болаларнинг етимиш физиога яқини ёш оиласарларда дунёга келади. Шунингдек, фарзандларни тарбиялаш, уларни яхши овқатлантириш, саломатлигига эътибор беришида ҳам ёш оиласар муҳим ўрин тулади. Булар эса, ўз наебатида ёш оиласар олдида турган социал масалалар билан узивий боғлиқ. Ёшларнинг уй-жой шароитлари, меҳнат қилиши, билим олиши, дам олиши, айниқса соғлигини сақлаши билан боғлиқ бўлган шароитлар ечилиши зарур масалалардир.

Маълумки, ёш оиласарнинг вужудга келишида уй-жой шароитининг аҳамияти катта. Бизда уй-жой шароитини яхшилашга наебатда турганларнинг аксариёти эса, ёш оиласардан иборат. Ҳозирги кунда ишсиз аҳолининг асосий қисмини ҳам ёшлар ташкил қиласди.

Туғилишнинг асосий қисми ёш оиласарга тўғри келишини, биринчи ва иккичи наебатда туғилаётган болаларнинг ҳам асосан ёш оиласарларда тўлланганини юқорида айтиб ўтдик. Бу эса, ўз наебатида оила аъзоларининг саломатлигига, айниқса она ва бола саломатлигини муҳофаза қилиш масалаларига кatta эътибор беришин талаб этади. Ҳозирги экологик шароит кескин бўлиб турган бир даврда бу масала долзарблигини йўқотган эмас.

Маматқодир НАЗАРОВ,
ТошДД, Аҳолшунослик лабораторияси
ходими

(фарзанд, ука, сингил, жиян каби-
ларни) «сеняллаши шунчалик одатий ҳисобланган. Фикримизнинг исботи
сифатида «Ўткан кунлардаги қўйи-
даги парчани зэлаймиз: «...боягидек
қўйнилшилкниң кўзи Кумушда эди.
Айниқса, ўзбек ойим сукланаб ўнга
қарар ва томоққа қистар эди:»

— Ол, болам ол! Мен томоқдан
ялядиган кишини ёмон кўраман! Еки
эшикдан киришингданоқ сансираӣ
бошлаганин учун ҳафа бўлдинеми?

— Ҳафа бўлиши эмас, севиндим!
деди Кумуш ва дастурхондан қўйинди.

Офтоб ойим:

— Киши ўз боласини сансираӣди,
бегонани ҳам сансираин-чи?»

Бирор, амалайдан қатъий назар, ўзи-
дан ҳатто бир ёш катта кишини сенлаб
гапириш ҳам ҳурматсизлик ҳисоблан-
ган. А. Қаҳҳорининг «Синчалак» по-

чидан чашина олиб келиндими?..»

Миллатимизнинг бу масаладаги ўзига хос ҳисусиятлардан яна бири
шундаки, илғари қишлоқ оиласарларида
эрлар хотинларини асосан сенлаб га-
типар эдилар.

Факат эларнингизни сизловчи бирёз-
лама муомаланинг қанчалик тўғри-
нотғорлигига олтшарқлик сўз устаси
Абдуллаҳон Ақбаровининг қўйидаи
латифасидан жавоб топганда бўла-
миз: «Эр хотинни, хотин эрини
хурмат қиласа, бундай оиласа жанжаз
бўлмайди. Чунки ота-боболаримиз
хурмат қиласанг, иззат топасан, деган-
лар.

Бир ўйигт ўйланаб, фарзанд кўрганидаги кейин хотинини ёнига ҷақириб,
дебди:

— Хотинжон, ўткоқларим битта бо-
лали бўлганларидан сўнг, ўз хотин-
ларини сенсираబ ҷақиришияти. Мен
ҳам бугундан бошлаб сизни сенсираబ
ҷақирисан, нима дейисиз?

Хотини индамай ерга қараб ўтира-
верибди. «Сукут аломати — ризо»

Акс-садо

«ҚАЛАЙСАН, ХОТИН?»

олмошига бўшатиб берган. Ҳо-
кумда инглизлар, ҳатто, штла-
сам «сиз»лаб ҷақирадилар.
Ҳақ оғзаки нутқида «сиз»га
ан «сен» кўпроқ қўйланадилар
ялар учун табии ҳол саналади.
г учун бу жиллар вакилари энг
шишиларига (ота-онасига ҳам)
деб мурожаат этадилар.
Дош қўриғиз ва қозоқ ҳақларни
а кўра, яғни оиласа атдо бўлиб
келин кўёвчининг ҳамма қарин-
ини, ҳатто чакалокларни ҳам
аб гапириши шарт. Фақат ке-
лин бўлиб тушгандан кейин түғиглан-
ларинида «сеняллаши ҳуқуқига эга.

Ўзбеклар нутқида «сен» ва «сиз»
сўзлари миқдор жиҳзатидан теке қўй-
ланадилар. Қадимдан кичикларнинг
кагатлари «сиз»лаши қанчалик та-
бии тулола, кагатларни кичикларни
а, айниқса, ўзига яқин кишилар

вестидаги обдий бир кетмончининг
кохзод раиси Каландаровга қаратади
айтган қўйидаи гаплари фикримиз-
ни тасдиқлайди: «Кекса дессанги ҳам
майлига... Лекин сансираим, Ар-
лонбек. Мен сиздан иккى ёш кattаман.
Шу ерга бўйига етган қизим, бола-
қалик үзим ўтидан...» Козимбек-
нинг орзусини кўринг, сансираам...
«Ҳашириб нима қиласди, айримларнинг
қонида оғзигина амал тегса, бошқалар-
ни менсимай қўшиши ҳоллари ҳам
йўқ эмас. Абдулла Қаҳҳорининг «Ўғри»
ҳикоясини эсланг. Бор-айғи бўлган
ҳикоясини ўтирглатиб қўйидаи Кобил
бобо амикдан најот сўраб борганида
у Кобил бобога маҳсуллук нисбатида
гапиради. Чунки Кобил бобо ёш жи-
ҳатдан ўндан анча катта. Шунинг учун
сиз сенлаб олмайди. Сизлаши эса
амалдорлиги ўйл қўймайди: «Нега
йигланади? А? Йигланмасин!.. Сукун-

деб тушунган эр илк бор сенсира, дебди:

— Қаҳҳорин, хотин?!

— Ўзине-чи?— деб жавоб берибди
хотин.

Умуман, нутқда «сен» ва «сиз»
сўзларини қўйланадиган ани муноза-
рали масала бўлиб, бу ҳақда жиддий
хулоғи чиқаришдан ўзимизни тиямз
ва ўтмий маданий меросимиз наму-
наларидан бири бўлмииш Абу Лайс
Ас-Самарқандийининг «Бўстон ӯл-
орифин» китобидан олинган қўйидаи
парчани келтириш билан фикримизни
якунлайди: «Эй фарзан, саллоху

Сиддик МУМИН.
Фарғона шаҳри

Ер шарининг пайдо бўлганига миллионлаб йиллар бўлган эсада ҳали-ҳамон ўрганилади. Очилмаган сирларнинг бўлса сўнгги ийқ. Оёғимиз остидаги шу турроқ бизларни едириб-ичиради ва ҳатто кийинтиради. Биз ҳам уни ўз навбатида авайлаб асраримиз зарурлигини кўпчилигимиз ўнитаётгандекмиз.

Бизнинг бой-бадавлат, соғлом, қолаверса тинч-тотув яшашимиз ҳам шу заминимизга боғлиқлигини Ўзбекистон Фанлар Академияси Тупроқшунослик ва агрокимё Институтининг директори, әкадемик Жўрақул ака Сатторов билан бўлган сұхбатимизда янада теранроқ ҳис этдим.

— Тупроқнинг ўзи ни ма? — дейди домла қуюнчилик билан. — Қанчалик оғир бўлсада айтишим зарур, кўпчилигимизнинг бугун у ҳақда тузук-куруқ маълумотимиз ийқ. Чунки мукаммалро тушиучага эта эмасмиз. Шу туфайлими, ишқилиб оладиган даромадимиз ҳам шунга мос.

— Жўрақул ака, ўзингиз айтдингиз, мукаммалро тушиучамиз ийқ деб. Ростини айтганда ҳам сизларнинг соҳангиз билан ҳамма таниш эмас. Тупроқшунослик деган фан борлигидан хебабарлигимизга сабаб никма!

— Уринли савол. Она турроқ, она ер деймизу аммо, у ҳақда фақат мутахассисларни маълумотга эга. Бундай бўлишига асосий сабаб мактаб дастурдан ушбу фаннинг «тушиб қолган»лигидар. Мактабда табиатнинг тирик компонентларидан иккитаси — ҳайвонлар («Зоология») ва ўсимликлар («Ботаника») урганилади, холос.

Шундан 28.080.400 гектар ер майдони кишлоп хўжалигига фойдаланилади, ўрмон хўжалиги майдони 1410000 гектарни ташкил қилади. 15.539600 гектардан эса қишлоқ хўжалигига фойдаланилмайди.

Одамлар яшаб турган жойлар, саноат корхоналари ва кишлоп хўжалиги маҳсулотлари етишириладиган ер майдони экологик ва мелиоратив жиҳатдан тоза эмас.

Кишлоп хўжалигига таалуқли 28.080.400 гектарнинг 24 миллиони ўтлоқ ва ялов ерлар хисобланади. Бу майдонга ишлов берилмайди. Ифлослантируви моддалар фақат атмосферадан келиши мумкин. 769.200 гектар майдонда эса сугорилмадан деҳқончилик қилинади. Бу жой кир-адирлардан иборат. Энди энг асосий ишлов бериладиган ер майдонига келса, бу майдон 3.408300 гектарни ташкил қиласди. Ушбу ер майдонида

Марат БОЛТАБОЕВ сурати

келди. Бугунга келиб шўрланган ерларимиз сугорилиб ҳайдорадиган ерларнинг 59%ига етди.

— Сув омборларининг ҳам турроқ ҳолатига таъсирни борми!

— Омбордаги сувнинг лойкаси тингандан кейин экин майдонлари сугорилади. Бу билан биз еримизни органик ва минерал моддаларга бой

яна бир асосий томони шундаки, қасаллик тарқатувчи кўплаб микроблар турроқда, ёки турроқда яшовчи ҳайвонлар, уларнинг қодиқлари ва ўсимлик қодиқларидан тарқалган бўлади.

Хўш, шунча муаммолар бор экан нега турроқ шароитини медицина билан боғласлики керак! Фанда медицина тупроқшунослиги деган

муаммоларни енгиллаштириша албатта фойда ҳам бераи.

— «Орол» фожеаси нафакат Ўзбекистонда, ҳатто дунё миқёсида муаммо бўлиб қолмоқда. Судан бўшаган жуда катта майдондан тузлар йигилган. Бу майдонлардан фойдаланиш мумкинмий!

— Оролнинг қуриши натижасида фақат Ўзбекистоннинг ўзида 1 млн. 300 мингектар денгиз туби очилиб қолди. Ушбу майдоннинг юкори қатламида 25-30% сувда эрийдиган туз бор. Энг ҳафлиси шуки, бу юкори қатлам унсизон чанг ҳолатда бўлиб, шамол таъсирида доимо кўтарилиб, кўчиб юради.

Олиб борилган текширишларга қараганда Орол денгизидан 50 км радиусда ҳар йили шамол билан 350 кг чант ётказилмоқда. Шунинг ярмини туз.

Хуласага ўтадиган бўлсан бугунги кундаги муаммоларнинг бош сабаби кимёйи мoddалардан хотүгри фойдаланишга келиб тақалаяти. Ушбу муаммони ҳал қилиш мумкинми?

— Собиқ ССР даврида «Союзельхозхимия» бирлашмаси мавжуд эди. Бирлашманинг ҳар бир республикада ўз тармоқлари бўлиб, улар ерга бир йиллик кимёйи бериси планини ишлаб чиқиш билан шуғулланышган. Аммо, ушбу структуранинг пастки звеноси, хўжаликларга сотиб олиб келтирилган мoddаларни ернинг шароитига қараб қўллайдиган бўйим ташкил килинади. Яна шахсий томорқалар учун ѡеч ким алоҳида ўғит сотиб олмаган.

Буларнинг бари ёғза учун ажратилган ўғит ҳисобидан кетавареди. Менинг таклифим: мавжуд бирлашмалар ўрнига ҳар бир жамоа хўжалигига ёки кимёйи шароитириш маркази очиш керак. Бу ердаги мутахассис ўзига тегиши турроқни ва ўсимликни ўрганиди, кераклигича мoddани ишлатади. Шунда катта-катта ташкилотларнинг вазифасини хўжаликлардаги марказлар бажара олади. Бу эса ҳар жиҳатдан мукаммал ташкилот бўлиб қоледи. Бундан ташкири

ТУПРОҚ – ЖОНЛИ МАВЖУДОТ

В. КАВЕЛИН сурати

Учинчи тирик организм — турроқ («Тупроқшунослик») эса ўқув дастурига кирилтмаган. Ваҳоланки, табиатда ҳамма компонентлар бирбири билан чамбарчас боғлиқ. Уларнинг бири бўлмаса бошқасининг яшави мумкин эмас.

«Хечдан кўра кеч яхши» деганиларидек, ҳали ҳам ўқув дастурига ушбу фанини кирилтмагимиз ва хатомизни тўғрилашимиш зарур.

— Республикамиз турроқнинг ҳозирги аҳволи, унумдорлиги қандай?

— Республикамизнинг ер бойлиги турли майдонлар учун фойдаланилади. Мамлакатимиз террористиксининг унумий майдони 45.585.000 гектарни ташкил қиласди.

Тўғрисини айтмоқ керак, турроқнинг аҳволи анча оғир.

Ўзбекистон собиқ итифоқнинг пахта базасига айланб қолганилиги учун барча имкониятлар шу мақсадга бўйсундирildиган эди. Янги ерларни ўзлаштириш доимо биринчи ўринда турган.

Ҳатто адирларни ҳайдаб пахта экилган ҳоллар ҳам учраган. Натижада турроқнинг ўсткиси унумдор қатлами ювлиб кетган. Буни Фанда эррозия активлашви дейилади. Яна ҳосилдорликни ошириш мексадида сув нормалари кўпайтириб берилган. Оқибатдек ер остидаги шўрланган сувлар кўтарилиб турроқнинг ўшларнган ерлар майдонини кўпайшишга олиб

лоқадан маҳрум қиласди. Агар тарихга назар ташласак, деҳқончилик билан шугулланган боболаримиз ерни лойқали дарё суви билан сугоришган. Бу эса бига келиб бутунлай янги, унумдор турроқ хосил бўлиш жарабаига олиб келган. Биз сув омборларидан келаётган фойданни кўрибигина қолмасдан зарарни ҳам ёдда тутмогимиз зарур ва уни қоплаш йўлларини топмогимиз керак.

— Жўрақул ака, айтнишларга турроқнинг экологик, мелиоратив жиҳатдан бузилиши одам организмидаги қасалликари қарши курашувчи чидамлиликнинг кучмаслини шигаб бўларкан. Ҳар хил юкумли қасалликларининг келиб чиқиши ҳам бевосита турроқнинг аҳволи билан боғлиқимиз!

— Жуда тутгри фикр! Биз доимо турроқни жамики тирик организмларининг яшайдиган экологик бошланаси эканлигини унумласлигимиз керак. Ҳоҳлаймизми, ийқими, турроқдаги барча тирик ва ўлик мoddалар билан инсон тўғридан-тўғри алоқа қиласди. Масалан: инсон турроқда етиширилган маддуотлар билан озиқланади, сизиб ўтган сувни истеъмол қиласди. Маддуотларни сифати эса турроқнинг таркиби билан чамбарчас боғлиқ.

Инсон саломатлиги заминимиз билан боғлиқлигини

янги йўналиш ҳам очилса яхши бўларди.

— Ўйлаб, қарасак, бугунги кундаги муаммоларнинг бош сабаби кимёйи мoddалардан хотүгри фойдаланишга келиб тақалаяти. Ушбу муаммони ҳал қилиш мумкинми?

— Собиқ ССР даврида «Союзельхозхимия» бирлашмаси мавжуд эди. Бирлашманинг ҳар бир республикада ўз тармоқлари бўлиб, улар ерга бир йиллик кимёйи бериси планини ишлаб чиқиш билан шуғулланышган. Аммо, ушбу структуранинг пастки звеноси, хўжаликларга сотиб олиб келтирилган мoddаларни ернинг шароитига қараб қўллайдиган бўйим тегиши турроқни ва ўсимликни ўрганиди, кераклигича мoddани ишлатади. Шунда катта-катта ташкилотларнинг вазифасини хўжаликлардаги марказлар бажара олади. Бу эса ҳар жиҳатдан мукаммал ташкилот бўлиб қоледи. Бундан ташкири

бўлсан бугунги кундаги Қорақалпакистон худудида турроқ қатламида 100% шўрланган. Бугунги кундаги ҳар ердаги аёллар сутидаги ҳам мадлум миқдорда туз борлиги аниқланади. Бу кетишида эрта бир кун нима бўлишини кўпчилик тасаввур кила олса керак.

Энди бўшаган майдондан фойдаланиш масаласига келадиган бўлсан бугунги кундаги Қорақалпакистон худудида турроқ қатламида 100% шўрланган. Бугунги кундаги ҳар ердаги аёллар сутидаги ҳам мадлум миқдорда туз борлиги аниқланади. Бу кетишида эрта бир кун нима бўлишини кўпчилик тасаввур кила олса керак.

Бизнинг институтимиз биринчи бўлиб Оролнинг очилиб қолган туби ҳаритасини тузиб чиқди. Ушбу ҳаритани Сув хўжалиги, ўрмон хўжалигига вазирликларни вазирликларни ўрганиди, кераклигича мoddани ишлатади. Шунда катта-катта ташкилотларнинг вазифасини хўжаликлардаги марказлар бажара олади. Бу эса ҳар жиҳатдан мукаммал ташкилот бўлиб қоледи. Бундан ташкири

бўлсан бугунги кундаги Ҳайвон техникаси ташкилотларнинг вазифасини хўжаликлардаги марказлар бажара олади. Бу эса ҳар жиҳатдан мукаммал ташкилот бўлиб қоледи. Бундан ташкири

бўлсан бугунги кундаги Ҳайвон техникаси ташкилотларнинг вазифасини хўжаликлардаги марказлар бажара олади. Бу эса ҳар жиҳатдан мукаммал ташкилот бўлиб қоледи. Бундан ташкири

ГЎЗАЛ МУОШАРАТ

Оиланинг роҳатли, болаларинг масъуд бўлмоқларини ва ўзидан яхши ном қолдирмоқ ниятида бўлган эр билан хотун ҳар вақт иттифоқ билан яшамоғи лозим. Эр хотун иттифоқликда бир-бираға ҳурмат билан яшасалар оиласидагилар ҳам тарбияли бўлларлар.

Баъзи вақтларда оз бир нарса учун орада иктилоф чиқиб чораси кўримаса, учқуодан алангалинган ёт мисоли зўрайиб кетади. Бундай пайт бундай ҳол рўй берса вақтида олдини олмай, фитнани қўзгатиб, зўрайтириб юборганилари учун эр билан хотун иккиси айбордордирлар. Шунинг учун оиласа озгина бир иктилоф аломати

сезилса вақт ўтказмай ҳар икки тараф келишини ўйлига киришиши лозим. Бутун нарса ёниб кул бўлганида ҳам эр билан хотун ораси тузык бўлганида ҳасрат чиқмас. Чунки бундай ишлар эр билан хотун орасида иттифоқу гўзал муошарат билан уютилар.

Эр бўлган киши ўзининг хотунига шафқатли бўлиб, унга ходима эмас балки рафиқам деб қараса, хотун ҳам эрининг марҳаматли ҳомийси бўлиб қолади. Яхши яшамоқ ҳақида ўзларидан лозим бўлган интишишларни қўлмасалар тақдирдан ўтикаланмоқ ва бир-бираға айб ўйқамоқлик одамийликдан эмас.

Хотунларинг хотиралари но-

зигу қўнгиллари гамгин эканини билиб ақлли эр уларни машиқатлардан ҳимоя этади. Айларини изламай кўринган айларини тузатишга ҳаракат қиласди.

Дунёда энг буюк соодат гўзал машшатидир. Шунинг учун бу тўғрида мусоҳала этмоқ жоиз эмас. Аббосий ҳалифалирининг энг машҳурларидан бўлган ал-Мутавакиль Алӣ Аллоҳ шон Жаҳфарга: «Ер юзида сиздан баҳтили кимса ҳеч бўлмас» деганиларида, ҳалифа: «Ҳато сўзладингиз, гўзал ўйи, эзгу хотуни, яхши яшашни бўлган кимса бизлардан кўра баҳтилидир» деб жавоб берган эди.

«Оила сабоқлари»дан

БИЛАСИЗМИ!

Инсон мияси 1 трилионга яқин хуҗайралар майдонидан иборат. Агар ҳар бир хуҷайрани битталаб санаш учун 1 секунд вақт сарфласак, мирадаги бутун хуҷайраларни санаш учун 300 000 йил кепак.

Яшин чаққанда 3750 миллион кв. электр кучи ҳосил бўлади. Шунингдек, бир яшин кучи АҚШдаги бутун электр қувватидан ортиқ.

Мексикада бир гулнинг тури эрталаб оқ, туш вақтида қизил, кечалари ҳаворангга киради. Кундузи ҳидсиз, фарқат кечаси ҳид таратади.

Инсонлар томонидан маданийластирилган илк мева тури — узумдир.

Инсон ўтапланганда чиқадиган ҳавонинг тезлиги соатига 100 миља тенг.

От 25 кун ҳеч нарса емай, фарқат сув билан яшай олади.

Асаларининг бир кило асал тўғлами учун учган масофаси дунёни уч марта айланishi билан тенгидир.

РУСТАМ МАРДОН

ПОЛВОНЛАР

Р. АЛЬБЕКОВ сурати

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

Азиз онажонимиз
Мамлакат
БЕРДИЕВА!
Биз — фарзанд
ларингиз сизни
таваллуд

кунингиз билан чин юракдан
табриклиймиз. Аввали доимо
сог-саломат юринг. Неки
орзу қиласи бўлеангиз бар-
асига мушарраф бўлиб,
100 ёшини юзини кўринг. Яна
кўп-кўн эзги тилаклар тилаб:
ТУРМУШ УРТОГИНГИЗ,
фарзандларингиз МУҲАБАТ,
МУКАДДАМ, МУБО-
РАК, ҲАСАН ва ҲУСАН.

узоқ умр, баҳт-иқбол тилай-
ман.

Дилшод ЭШБОЕВ

Хурматли
устозимиз Али-
жон ЗОХИДИЙ!
Сизни 12 шон
таваллуд кунингиз
билин
муборакбод этамиш. Ҳаёт
тўлингиз ёргу, ижодингиз
серқирига баракали бўли-
син, деб талаба ШОГИРД-
ЛАРИНГИЗ.

«ОИЛА-220, 271» тартиб
рақамидағи қизларимизнинг
опалил бўлиб баҳтёр яша-
тейланлиги муносабати билан
чин дилдан салмишай таб-

риклиймиз. Уларга битмас-
туғанинг опаливий баҳт, сог-
лик-саломатлик, ҳаёт муррак-
абликларига сабр-бардошли
бўлишишларни тилаймиз.
«ОИЛА ВА ЖАМИЯТ» жа-
моаси

* * *

Хурматли
устозимиз Оловхон САМАДОВ
Сизни муборак 50 ёшинингиз
билин кутлаймиз. Сизга бо-
қий умр, соглик-бардамлик
тилаймиз.

Бир гурух шоғирдларингиз
Чироқчи тумани
орзуси «Оила-318».

Қадрии акажоним МА-
МАНЖОН!

Сизни қутлуг таваллуд кун-
ингиз билан муборакбод
этамиш. Баҳтигиниз тўкис,
оплангиз мустаҳкам ва тутув
бўлсан, 29 ёшиниз ҳаётин-
гизга олам-олам шодлик олиб
кесласи.

Сингилларингиз ДИЛБАР
ва НОИБА,
Самарқанд вилояти.

Оила

32 ЕШДА

Водийдан, уйламаган,
маълумоти ўрта маҳсус, иш-
чи, дили пок, бўш вақтларидан
тиқкор ишлари билан шу-
тупланади. Ўй-ховлиск етар-
ли, яшаш шароити яхши, ҳо-
зирги кунда ота-онаси билан
яшайди, 20-32 ўшлар атрофи-
да бўлган камтар, эсли-хушли
қиз билан турмуш куриб
баҳти ҳаёт кечирмоқ ягона
орзуси «Оила-318».

Хурматли МАНЗУРАХОН!
Мен сизни 9 шон куни 15 ёшига
тўлишингиз билан табри-
клиймам. Үқиш ва шиларин-
гизда улкан мұваффақият,

Дераза

ТАЛАНТЛИ ХОР БЎЛМАЙДИ

Америкалик саксафонист Франц Брани пулсиз ва ишсиз анча вақт қолиб кетди. Ва ниҳоят унинг талантини қадрлайдиганлар ҳам топиди. Фермерлар уни жонинорлар учун концерт қўйиб берисиша тақлиф қилиб, мўмай даромад вайда қила бошладилар. Бунга сабаб, фермерлар орасида саксафон овози ҳайвонларнинг иштахасин очиши тўғрисида гап тарқалгани бўлди.

Ҳозирда Брани сигирлар учун бир неча концертлар бериб улгурди. Ҳатто, келгуси йилга ҳам бўйортмалар тушмоқда. Тўрт жойда товукларга саксафон чалиб бериси учун фермерлар унга олдиндан ҳаёт тўлаб қўйдилар.

ҲАВАСКОР ОВЧИ ҚУЛГА ОЛДИ

Чехиянинг Олмоут саҳрида автомобил ўғрилигини касб қилиб олган иккичалоқро мафия гурухи ўртасида низо чиқди. Низо фожеали яқуналанди. Италиялик Жузеппе С. собиқ югославиялик фуқарони отиб қўйди. Кейин худди Ғарб кинопларидаги сингари кува-кув бошланди. Жиноятчи «Алфа — Ромео» машинасида Австрияга кочиб ўтиб кетди.

150 дан ортиқ австриялик полициячи бир неча верталёт ёрдамида ўти боши яширинган жойини иккичун мобайнида афдар-тўнтар қилиб чиқишиди. Натижка бўлмади. Жиноятчи тўрт кундан кейин ушланди. Уни ўзлон қилинган расмидан таниб қолган ҳаваскор овчи ўрмон бўйида кўлга олди. Жиноятчи ўзига ўқтаган милиитики кўриб полициячилар этиб келгунча қўл кутираб туришдан бошқа иложа тополмади. Милтиқ эса... ўқланмаган экан.

«ЎГЛИ» НИ ДЕБ...

Португалиялик Хелена Диристо исмли аёл дарахти... конуний ўғлим деб ўзлон қилди. Хелена 14 ёшли дарахта Альберт дебном қўйиб, қаттиқ парвариши қиласиди ва айни вақтда, дарахти «ўғлим» деб расмийластиришига урингани учун судда тергов бермоқда.

БИРАТУЛА 6 ЭГИЗАК

Хиндистонинг «Дейник трибюн» рўзномасининг хабарига кўра, Мисрда истиқомат қилувчи 25 ёшли Фотима Аббос исмли аёл биратулла бе та эгизон фарзанд кўрди. 4 ўғил ва 2 қизининг соғлиги яхши. Бу баҳти онанинг 1 ўғли ва 3 қизи бор эди. 25 ёшида 10 та фарзандга она бўлиш баҳти? Е...?

Хориж матбуоти хабарлари асосида тайёрланди.

35 ЕШДА

Тошкент вилоятилик, олий маълумотли шифокор, турмушга чиқмаган, табитан очиқ қўйил, меҳрибон мулойим, рўзғор ишларига жуда уқувли, покиза қиз, 35-45 ёшгача бўлган, оиласатлар, зарарли одатлардан холи, ақлли-фаросатли йигит билан турмуш курбий баҳти яшаш истагида «Оила-319» мактубингизни кутади.

* * *

ИЗОХ: Сизнинг имкониятингизни чамалаб қўриб, ѡлон баҳосини бошқа рўзномаларга қараганди энг арzon нарҳда белгиландик. 1 босма белгининг баҳоси — 20 сўм. Табриз сурат билан берилса, битта суратнинг баҳоси — 5000 сўм, танишув ёзлони — 2000 сўм.

10 кун мұхлат ичиди берилдиган шошынин 319-нинг баравар қимматлашади.

Олим Бекназар 1969 йил Қашқадарё вилояты, Қамаши тұманы, Оқғузар қишлоғыда туғилған. ТошДД филология күллиәтінде IV курсидә үқиши билан биргә «Оила ва жамият»да ишлайди. Үйланмаган. Шеңлары күплаб нашрларда чоп этилған.

МАРВАРИД КҮЗИГА МЕНИ КҮМИШГАН

Иккимиз гүнохнинг тилида ўсган,
Олжон ҳам қимтишиб ўпмаган ҳали.
Шамшир қынларидан шабранғ қон құсған,
Қазоимиз келмас түнги маҳали.

Еввойи гулларнинг сутини эмған
Бу телба шамоллар кетар тентираб.
Ох деган азобни түпроқта күмған
Дараҳтлар келади біздан ишқ сүраб.

Хали турланади фалак ҳам түрфа,
Барчаси қаёлни поклады бутун.
Қүёшнинг нурдан тақади ҳалқа,
Қисмат әшиғиги чертаверар тун.

Күзларин беркитған майсалар бары
Тонглардан көлтирап яшил бойчека.
Хұрсыннеб ой нүрнин соғсан маҳали,
Анбарлар ҳүсниннга солар ҳалинчак.

Кипригим тонгларнинг исини түйди,
Хурлар түшагида синиқли юрак.
Бул ғамғын кечанинг оппоқ күйлагин
Ичиб қүйди теварак...

Согинчим бағрими ҳовучлаб ўпдинг,
Тилларим түнларга әртаклар айтди.
Әнтикиб үлардан сени сүрадим...
Күнглімга бир сағир вағолар қайтди.

Хали-ҳали үнүт бўлмади умид
Қалбимни қизғалдоқ қон-қон сүқлади.
Бу мудҳиш дийдешм қабрларидан
Ишқимизни кимдир ўйқлади!?

Мен сиғнанған түннинг кўзлари юмук,
Илтижом дилимга дарддай қайтмади.
Сим-сим тилсизларнинг талабларида
Сенга мени ҳеч ким айтмади.

ТУГАЛЛАНМАГАН ТАСАВВУР

Ишқимининг оҳидан ух тортди олам,
Боғларда кезинди ҳаizonрез шамол.
Теграмда энг оғир, энг охир азоб.
Мудранди майсадан топмади камол.

Кўнглимни саболар ғажида бесўз,
Тўнлар нафасида кўринмади ой.
Ожиза оғмон ҳам ёрилди ўнсиз.
Малаклар ишқимдан тополмади жой.

Оҳларим кетдилар оҳирин топмай,
Иўлларда тентираб ўйқотди қалом.
Вуҗудим титради, ўзин овутмай
Руҳим саҳроларга айтди: «АССАЛОМ».

Ўша кун...
Оппоқ эди күйлагинги сенинг
Денгиздаги қўшикларсизон...

Ўша кун...
Ўша кун тунд эди тун,
Кўзингдек қора эди осмон.

Мен ўнглагандим,...
Сен эркаландинг,...
Корнинг ранги ҳам қора эди

Түнларнинг этаги мисол
Ўша кун...
Фақат сенинг кўйлагинги оппоқ...

Инглагандинг...
...Ҳассос ҳижрон.

Парли тўшаклари,

Мендан сен саҳоват тилами кечам,
Фаршиша дилимни ишққа алишган.
Зим-зиё зулматнинг қобирғасида,
Марварид кўзига мени кўмишган.

Мендан сен ишқимни тилами кечам,
Гавҳар ялроғига азоб етказдим.
Хўфтон сибирлиб, бомдоқ тирилиб,
Улим тўшагидан ҲАҚни кетказдим.

Мендан сен Азобни тилами кечам,
Түпроқ ҳовуридан кўқартдим бир тан —
Юлдуз түғади бир кун, кутгин, дағғатан —
Бу сен ва мен кутган ВАТАН.

Оёқларим, иккى ёнимда
Шалвараган қўлини кесинг.

Гўё чинга ўҳшатиб айтган,
Сўзларимга кўрманг ишона.
Бўлса ҳамки уч-тўрт ҷизиги
Алдар сизни бу кенг пешона.

Қиндигимдан, ҳа-ҳа ўшандан
Тиг ўтказиб қўр билан ўранг.

Тили бутун, гўжури қайноқ,
Эттиқоди бут мўъмин турса,
Юртни сўраб, имонга чорлаб
Халқим,
тириксан!
Коғоз ҳаққин этолсан адо,
Вуҗудим сингган шу түпроқда.
Битта ниҳол ўйғонса агар —
Мен
ҳам
тириксан!!!

Боғларда саросар кечган куз,
Қўтарибмиси сафкоране түғин.
Кайдасан, баҳорим?..

Тилимга калима келмайди,
Чилпарчин ҳаёлнинг дастидан.
Ох, мени ҳеч кимса билмайдир,
Сабзахуш бўйларинг мастиман.
Кайдасан, алқорим?..

Тўлқин Шодмоннинг ёзғанлари кўпга
маъқул бўлса керак.
Чунки у шеърятни
яхши тушунади,
ижод қилишини мажбурият
эмас, балки
қалб эҳтиёжи деб билади.
Кўпроқ фикрлашига, ақлинни шига
солишга интилади.

ШЕҮРГА ҚАЙТИШ

Руҳимни чулгамиши ҳаizonрез,
Ўтингчининг қайғуваш қўшиғи.

Танимга сиғмаган ватаним —
Юрагим тўқилсин лабингга.
Мен сени айтмаган ғорганиб,
Бир умр девонадағамнган.

Кайдасан, алёрим?..
Йўқ, сени қидириб чиқайин,
Ситилиб кетсан-а бу жоним.
ИЛОҲИ,
ўзингга етайн,
Бўйласа, менга ёт Сурхоним.
Кайдасан, сурим?..

Қимлигимни эса қиндигим
Қони томган түпроқдан сўранг...

Бу кеча мен бор-у,
алам бор, шам бор...
Юракда неки бор,
ёзар қалам бор.
Тириклик беш кунлик,
ўқинчи нечун?..
Бизга эш қорачуғ,
бир томчи нам бор.

Кулгу инган кўзимни ўйинг,
Шакар томган тилимни кесинг.

Салохиддин СИДДИҚОВ. Сирдарә вилоятининг Оқ-олтин түманидан. 1989 йили Тошканд хорижий тиллар факултетига, сўйгъ Жаҳон иқтисади ва Дипломатик университетига ўқишига кирган. Ҳозир эса Ҳиндистонидан пойтахти бўлмиши Дехлида шахрида илмни давом эттиргити Шуннингдек, «оила ва жамият» учун ҳам қизиқарли мақола ва сұхбатлар ёзши нигтида. Кейинги сұхбатни Бобуршадар замонасида Дехлига бориб қолган И мом Бухорий авлодларидан бўлмиши ватанданомиз билан уюштирадиган бўлди. Салохиддин «Оила ва жамият»нинг жамоатчи мұхбири сифатидаги фаолиятида ривож тилаб қоламиз. Қўйида унинг илк сұхбатини ёзтиборининг изгизга ҳавола қўялпами.

Бу қизни биринчидан учратеганимдайдек бўшқа ҳинд қизларига ўхшамаслигини пайсангандим. Обрўй профессорлардан бирни уюштирган кечада уни кашмирлик ёш, қобилиятли, умидли ижодкор — наққош [скульптор] сифатида таништириши. Аввалига ётишиб бермадим: Ҳиндистонда ким кўп — скульптор кўп. Лекин гап орасида унинг боболари Кашмирга Самарқанд юртидан келиб қолишганини ёшибти, асли юртдошим бўлмиши ўша қизнинг тақдиди билан қизиқиб қолдим ба юзишиш менинг Жанубий Дехлидаги устахонасига бошлади. Устахона соҳибаси Соҳиб Мир билан сұхбатимиз қўйидагича кечди:

— Соҳиҳон, сиз ўтган гапли сұхбатда боболарингиз самарқандлик бўлганини айтгандингиз. Сизларнинг аждодларингиз тақдиди менинг мен қатори бўшқа юртдошларимни жуда қизиқтиради. Ахир, нима бўлганда ҳам биз миллатдошларимиз. Юртимиздан кетган бобонгиз тўғрисида нималар деб оласиз?

— Бу анча узок ўтмишга бориб тақалади. Бундан 300 йиллар илгари шоҳ Ҳамадоний Кашмирни забт этади. Шоҳ вазирлари орасида Самарқанддан келиб, унинг хизматига кирган зуқко, олим киши бўлган. Унинг исми Мир Аъзам бўлиб, шоҳ саройда бош вазир ёрдамчиси бўлиб хизмат қилган. Айтишларина Кашмирда динни ислом тарқалишида ва ривожида бу зотнинг хизматлари улуг бўлган экан. Ота томондан шажарамиз ўша кишига бориб тақалади. Она томондан эса, Шимолий Ҳиндистонда юшаб ўтган авлийлардан бўлмиши Ҳазрат Мискин шоҳ авлийнинг авлодлари бўлганимиз билан фахрланам. Афуски, бобоқалоним Мир Аъзам тўғрисида, у кишининг қилган ишлари тўғрисида кўп ҳикояларни эсдан чиқарганиман. Бунақа ҳинқояларни ўшлигимда раҳматли бобом кўп сўзлаб берарди. У кишининг вафотларидан кейин бу нарсалардан ҳабардор киши колади.

— Ота-онангиз, ака-укалағингиз тўғрисида!

— Отам, Абдул Аҳад Мир савдо билан шугулланади. Билимли, имонли киши. Онам Мумтоз Мир ўй ишларидан ташқари хотин-қизлар орасида маърифат тарқатиш билан машғул. Ака-укаларим йўқ. Оиласда иккى қизимиз. Опам Сабиа, ҳозир мен билан Дехлида турибди. У менинг ишларимда ёрдам бериш билан бирга Жамиа Миллия Унверситетидан таҳсил олмоқда. Ота-онам Сринагарда (Кашмир штати пойтахти) яшашади. Нокамтарлик бўлса ҳам айтишим керакки, оиласиз илмни қадрлайдиган, маърифатли оила.

— Айтингчи, Кашмирда сизлардек Самарқанддан келгандар кўпми!

— Сринагарда Мирлар деб аталмиш маҳсус тоифа мавжуд. Лекин уларнинг келиб чиқиши ҳақида ҳеч нарса билмайман. Бобом раҳматли улар тўғрисида ҳам бъязи нарсалар айтгандар-у, лекин ҳозир аниқ эсламламайман. Балки улар ҳам бобока-

— Киши маълум бир нарсани нима учун севишини ҳамма вақт ҳам била олмайди. Бу иш мен учун севимли. Балки томирларимда оқаётган, динни ислом Фидойилари — боболарим кони бунга сабабдир. Эҳтимол бу ёшлинида олган исломий тарбиянинг мевасидир.

— Бобо юртимиз Самарқанд ҳақида бирор нарса яратганимиз!

— Ҳозирча йўқ. Кейинчалик бирор нарса қилсан кепрек.

— Ижодкор тасаввурсиз ижодкор эмас. Сизнинг бобо юртимиз ҳақида тасаввурингиз қандай!

— Болаликда бобомдан ўшитган эртакнамо ҳикоялар заминидан бу юрт тўғрисида ажаб тасаввуротлар жамланган эди. Самарқанд деңгана миноралари узоқ-узоклардан кўринадиган, нақ-

— Билмадим, бобом ҳамиша Самарқанд мамлакатидаги Тошканд шаҳри дер эдилар.

— Соҳиҳон, айтингчи ўша юртлик йигитга турмушга чиққан бўлармидингиз!

— Нима десам экан. Биласизи бу борада менинг йигитларга муайян талабларим бор. Биринчидан, У том маънодаги мусулмон булиши, иккинчидан санъатни тушуниши ва менинг ишларимни ҳурмат қилиши, учичидан (хазил аралаш), кўркам ва ёқимтой бўлиши, ниҳоят тўртнинчидан билимли бўлиши керак. Агар талабларим қаттик бўлса, йигитлар мени кечиришсин.

— Шу борада яна бир савол. Бўлгуси оиласа ҳақиқий мусулмончиликка риоя қила-

салан сиз айтгандек кўёвларнинг келин томондан нарса таъма қилиши одат тусига кирди. Бу нарса менинг кўнглигинга ўтирамайди. Йигит киши қиздан буюм таъма қилиб, яна қандай қилиб йигитман деб юра олади?! Бешта амаким ўғилларни уйлантаришиди. Келин томондан бир пайса (хинд пул бирлиги) ҳам олишмади.

Бошқа одатларимиз кўпроқ сизларнинг ўшайди. Кийимларимиз ҳам ўшаш бўлса керак. Аёллар киядиган дурра, фирағ (позим) каби кийимлар, палов, нон каби таомлар Кашмирда бор. Эркаклар кийимларида ҳам ўхшашликлар кўп.

— Биласизим, юртимда кўпчилик, айнича қизлар ҳинд киноси шайдоларирид. Энг кўп тарқалган фильмлар ҳам ҳинд кинофильмлари. Сизнинг ҳинд киносига муно-

«МЕН МИРЛАР АВЛОДИДАНМАН»

лоним Мир Аъзам билан бирга келишгандир.

— Ўтган сұхбатимизда ижодкорман деганингизда сизни рассом деб ўйлабман. Бугун студиянгизга келиб, янглишганимни англадим. Сиз скульптура — нақшбандин соҳасида асрлар яратар экансиз. Менинг ҳаяқонлатиган нарса сизнинг ўз соҳағизда исломий мавзууда ижод қилаётганингиз бўлди.

— Ишларим хинд-ислом нақш санъати учун янглидир. Нақш санъати кече пайдо бўлган эмас. У минглаб йиллардан бери мавжуд. Лекин исломий нақшлар асосан девор ўймакорлигидан иборат эти. Менинг ишларимни нақш деб аташ ҳам қийин, чунки улар деворга ишланган эмас, балки мустақил шаклларидир. Ўтган йили октябр ойида ўтказилган кўргазмада ишларимни наимониш этгандим. Натижка кутганимдан ҳам аъло бўлди. Асрларим жуда яхши кутиб олинди ва муносиб олинди. 9 майдан бошлаб асрларим учун бир ҳафталик яна кўргазма ташкил қилингани.

— Асрларим асосан Куръони карибдан келтирилган оятлар, ҳадиси-шарифдан парчалар, илоҳий сўзлар, буюн дин араббларининг исломи акс этган шакллардан иборат. Улар ёнгоқ дарахти, цемент, фибр шиншаси каби материаллардан ясалган.

— Шундай шаклларни ясашга сизни нима ундейди?

сабатингиз қандай!

— Эски ҳинд кинофильмларини ёқтираман. Раж Капур иштироқ этган кинолар жону дилим. Чунки уларда ҳақиқий санъат акс этган. Замонавий киноларни кўра олмайман, яъни уларда тасвирланаётган ўзравонлик, ёлғон, бачканаликка тоқат қилолмайман. Кинотеатрга боришдан худонинг ўзи арасин!

— Охирги, анъанавий савол: юртдошларингизга қандай тилакларингиз бор!

— Удумларимиз бир пайтлар худди сизларнинг исломий мавзууда ижодкорманни юртдаги менинг ҳинд үрнидек бўлишини хоҳлардидан.

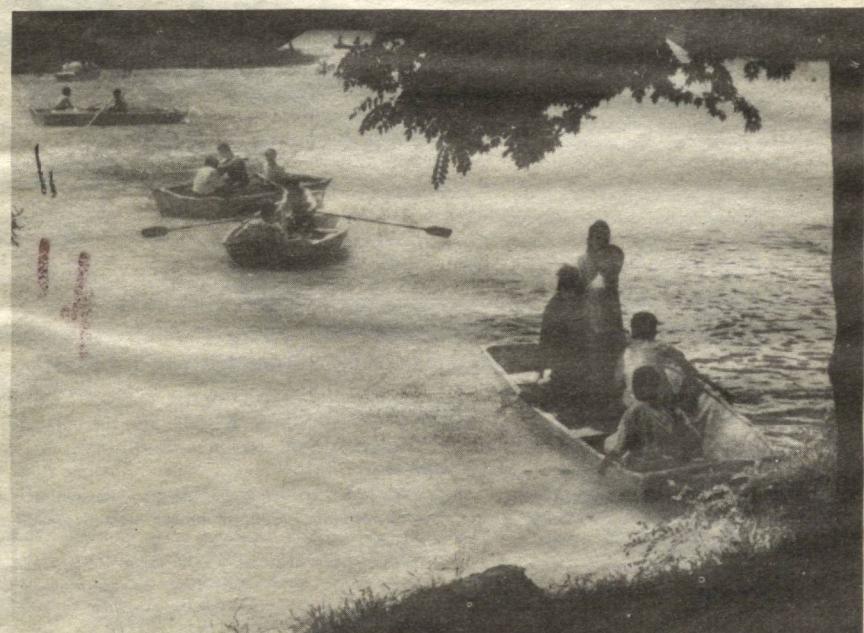
— Соҳиҳон, мен бу ерда кузатдимки, ҳинд ҳалқининг ўрф-одати близларинида бошқароқ. Базизда бутунлай тескари. Масалан, тўй муносабатларни олсан. Бу ерда келин томон кўёвни «со-тиб» оларкан. Кўёвлар «мана бу нарсани ҳоҳлайман, у нарса йўқ экан» деб тўполон қилишаркан. Менга бу нарса анча ғалати туолди. Сизларнинг ўрф-одатларингиз шунгай ўхшашми!

—

—

—

Салоҳиддин СИДДИҚОВ, жамоатчи мұхbirимиз Ҳиндистон — Дехли

Езда...

Фикримча ҳар қандай қалам ахли ҳам эл назарига тушган кишилар ҳакида ёзишда роса қийналса керак. Айниқса ҳинд киноюлдузлари ҳакида ёзиш анча мушкул. Улар ҳакида матбуот саҳифаларида тез-тез мақолалар чиқиб туради.

Баъзилар ҳакиқатга яқин бўлса, баъзилари аксинча «журналист фантазияси» (бўртилараси)дан иборат.

Узбекистондаги ҳинд киноси мухлислари Митхун Чакрабортини търифлаб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак.

Уни мен дастлаб 1979-йили Бомбейда Раҳж Капурниң ўртанича ўғли Риши Капур билан Ниту Сингхнинг никоҳ тўйи куни учратгандим. Бўйи новчагина, хилчадан келган қопкоря йигитчанинг экранларда 5-6 кишига бўл келувчи муштумзур қархамонлар обрасими қандай яратишга ҳайрон қолгандим. Юлдузларга хос димогдор бу йигит ўша пайтда анча-мунча фильмларда суратга тушиб ўйғанди. Фарби ғенгаллинилк бу йигит илгари асли ракко бўлганини эшитгандим. Сўзлашганда кўпроқ ғенгалчага тили кетиб қоларди. Ўз ижорисида яратилган фильмларда албатта у ҳамиши рақкослик талантини намойиш қиласиди. Фильмлари бир кинотеатрда ойлаб намойиш қиласиди, баъзилари эса томошабинлар йўклигидан бир ҳафтадан ошмасди. Бунинг турли сабаблари бўларди. Мисол учун Узбекистонда жуда машҳур бўлиб кетган «Диско рақкоси» фильмини олсан. Бу фильм Ҳиндистонда кўп кўрсатилмаган, чунки танқидчилар шов-шувига сабаб бўлган. Уларнинг фикрича фильм жуда енгил тасвирга олинганд. Ҳиндистон маданиятга, урф-одатларига қараша-қарши жиҳатлари кўп эмиши. Қархамонларнинг номлари ҳам Ҳиндистон ва ҳинд ҳалик учун мутлако бегона эканлигини танқид қилинганди.

Албатта, Раҳж Капур, Раҳендер Кумар, Наргиз хоним яратган образларни кўриб, Мұхаммад Рафи, Мукеш кўшиқларни тинглаб, Ҳиндистон санъатига ҳинд тилига мэҳр ўйғаним учунни негадир бу актёр дастлабки чишишлар билан мэнда яхши таассусот қолдирмаганди. Аммо Митхун Чакрабортиning кейинги йилларда Амитабх Баччан, Дхармендраби та-

МИТХУН ЧАКРАБОРТИ:

ИЧИШНИ ТАШЛАДИМ

ничили актёrlар билан яратган образлари элга маъқул бўлди.

Орадан йиллар утиб Митхун билан 42 ёшини ишонлаша кечасида учрашиб сұхбатлашдим. Одатда юлдузларнинг ҳам «юлдуз» ҳакида анча мунча янгилекларни айтиб берди. Митхун Чакраборти ажойиб «юлдуз» бўлигина қолмай, саҳиҳ, хотимтой инсон ҳам экан. Ҳар йили бир бечора мусулмонни «ҳажа» сафари ҳаражатини, бир

нечта ҳинднинг муқаддас, табаррук жойларга сафар ҳаражатини, майбемархуларга ғамхўрлик ҳаражатини кўтариш билан бирга, етим ва камбағал болалерга таълим олиши учун маълум миқдорда ҳар йили пул ажратарди.

Кечада охирлаб қолай деганда, фурсат топиб ҳамкашим билан бирга Митхун Чакраборти билан сұхбатлашмоки бўлдик. Жаноб Шакил Аҳмад журналининг кейинги сонини ўша кино «юлдуз» ижодининг 25 йиллигига бағишланмоқи эканлигини ва қаҷон сұхбатлашиш имкони бўлишини сўрдиди.

— Эрта-индин Дехлида бўламиз, истасангиз съёмка майдонида кўришайлик... — деди Чакраборти.

Орага мен ҳам қўшилдим:

— Жи, табриза энг яхши тилакларини қабул этинг! Кино оламидаги 25 йиллик ижодининг ҳакида жаноб Шакил Аҳмад қўни гапириб берди. Омадингизни бораверсин. Узбекистонлик мухлисларнинг номидан сизга баҳтиҳи ҳәйт тилайман.

— Спасибо! (кулиб) Тўғри айтдими.. Шукрия! Узбекистонликлар ҳам хиндуларга ўшаш эркесвар ҳалк, Шундайменинг фильмларини яхши кўришади. Шундаймени? Агар бўлсангиз кишига омад кўлиб бокканда дўстлар ҳам кўпайди, лекин бирор фильмнинг муввафқиятсизликга учраса, коронги тушши билан йўқолган соялардан дўстлар ҳам гойиб бўлди. Охирги 3-4 йил ичидаги омад кўлиб бокавермагач тасвирга олинадиган фильмларини якунлаб, кино оламидан бутунлай боз олиб кетмоқчи бўлдим. Кейинчалик ҳаммами изга тушшиб кетди.

— Биз сиз билан илгари ҳам учрашганимиз, бугун сиз ҳакингизда кўп гаплар эшитдиган, Митхун Чакраборти илгариги Митхун Чакраборти эмасмиш...

— Митхунининг кайфияти бунчалик чоғлиги сабабини билмайсизми?

«Юлдуз»лар мөхмонхонаси

Ҳаётнинг баланд-пастини кўргач, бир холосага келар экансан киши. (кулиб). Мен ҳозир ичишини ташладим хисоб (кулидаги стаканга ишора қилиб), «вегетериинман» (ѓут ёмайман демокчи). Авлиё Савми Вивекананд тарғиботига эргашоқдаман. Сиз билган илгариги Митхун ўз ҳаётди давомида кўп ҳатоликларга йўл қўйди. Фильмга тушиш жараёнда режиссерларни бир неча соатлаб, ҳатто кунлаб куттириб, «панд» бериб ўйған пайтларим ҳам бўлди. Майли ҳатолар билан инсон тарбияланар экан.

— 25 йил қисқа муддат эмас. Сиз ўзингиз орзу қилган ролингизни ижро этдингизми!

— Менинг хисобимча «Тахедар» номли охирги филмидаги яратган образим ўзимга ҳам маъқул келди, шунинг учун ҳам давлат мукофотини олди...

— Чин кўнгилдан табриклайман! Демак сиз кино оламидаги ўз ишларингиздан мамниусиз!

— Раҳмат. Барибиср инсон ўз ҳаётинг охирги дакиқасига умридан мамниун бўлмайди. Тангрига минг карра шукр, худойим менга кўп нарса берди. 1994 йилнинг май ойига қадар еттига фильмни якунлашим керак. Бундан бўён факат ўзимга ёқадиган фильмларда суратга тушшига аҳд қилдим. Бир йилда 2 та, ошиб кетса 3 та фильмда қатнашисам бўлди. Болаларим ҳам катта бўлиб қолиши, уларнинг тарбияси билан шуғуланишим керак. Ҳаётда оғир кунларни ҳам кўрдим. Шу боис худодан «юлдуз» ҳам бўлдим, лекин катта бир хотага йўл қўйган эканман. Тангримдан узон «юлдуз» бўйли туриши сўрамаган эканман. Шундай бўлсада машҳурлик нашидасини ҳам роса сурдим. Мана «қайғи» ҳам тарқади. Ўйлаб кўрсан, эшакдай ишлаб фильмларимни кўпайтириш кетидан куванг эканман. Тасаввур қилинг, суратга олиниши 34 кунда тугалланиши керак бўлган «Далпол» ва «Орез» фильмларини 32 кунда экранга тайёрлаб ўйбимиз. Узр, сизнинг ҳам кўп вақтингизни олиб ўйдим. Яхши! О-Кей! Саломатлик тилайман!

Бор гап шу. Ҳиндистондан қайтар эканман, тайёрада ўкиш учун олган газет-журналларга кўз юргутириб, Митхун Чакрабортининг бир неча режиссерлар билан янги фильмларида суратга тушиш учун 1996 йилга қадар шартнома тузганини ўйиб қолдим. Нахотки, унга маъқул тушадиган кино сценариси тайёр турган бўлса! Еки булат шов-шув кетидан қуваттган Ҳиндистонлик ҳамкасларимининг «ижоди»микан?

«Оила ва жамият» учун
Аҳмаджон Қосим сұхбатлаши

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ:

Зокир УБАЙДУЛЛАЕВ, Рўзимат САФОЕВ,

Абсолом УСАНОВ, Абдумуталиб РИЗОҚУЛОВ,

Муассис: Узбекистон Республикаси Болалар жамғармаси.

Газетамиз ҳомийи Узбекистон Республикаси Болалар жамғармасининг «Чинор» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси.

Таҳририят келган хатларга ёзма жавоб қайтармайди. Шунингдек, фуқаролар билан ташкилотлар ўртасида воситачилик ҳам қилмайди. Газетамидан олинган маълумотлар «Оила ва жамият»дан деб кўрсатилиши шарт.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ:

700029, Мустақиллик майдони, 1-бино.

Телефон: 39-43-95

Нормурод МУСОМОВ навбатчилик қилди

Обуна индекси — 64654 .

Рўйхатга олиш № 33

Бўйортма № Г-976. 34584 нусхада чоп этилди.

Офсет усулида босилди. Формати А-3, ҳажми,

2 босма табоқ.